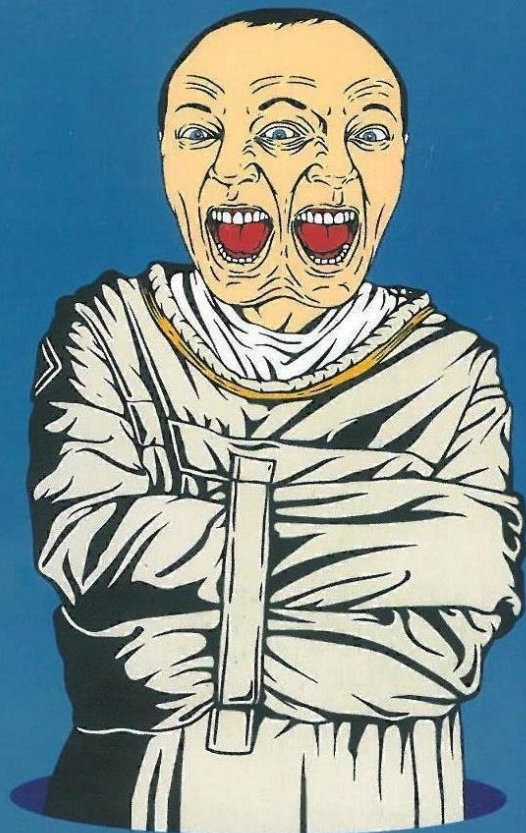

Юрій Шевчук

МОВНА ШИЗОФРЕНІЯ

Quo vadis, Україно?

Юрій Шевчук

Мовна шизофренія
quo vadis, Україно?

DISCURSUS

УДК 82-92(Укр)
ББК 76.01(4Укр)6
Ш 37

Шевчук Ю. Мовна шизофренія / Юрій Шевчук. — Брустури: Дискурсус, 2015. — 60 с.

ББК 76.01(4Укр)6

ISBN 978-617-7236-45-9

© Шевчук Ю., текст, 2015
© Дискурсус, видання, 2015

Нічого так влучно й лаконічно не визначає сучасний стан українського суспільства сьогодні, як вираз «мовна шизофренія». Під мовною шизофренією, або лінгвошизофренією, маю на увазі послідовне змішування двох мов, української і російської, в одному місці і в один час. Найактивніше це явище насаджується в Україні через телебачення й радіо, Міжнародну мережу, а також у фільмах. Лінгвошизофренія — це оригінально український феномен, відсутній в інших країнах Заходу як мовна політика і культурний стандарт. На відміну від двомовності, або білінгвізму, вона маловідома і, за малими винятками, не описана в західній соціолінгвістиці.

Тим часом лінгвошизофренія настільки всепроникна в постсовєтській Україні, що поза нею годі зрозуміти її політику, культуру, ідентичність, публічний дискурс та історичні перспективи.

ЗМІСТ

Історія і логіка русифікації	5
Політика мовної шизофренії як форма насильства	12
Структура лінгвошизофренічного продукту ...	16
Деградація української мови	21
Світоглядна русифікація	29
Деградація культури	33
Витіснення української із стратегічних царин спілкування	39
Лінгвошизофренія у світовому контексті	48
Русифікація власними руками.....	51

ІСТОРІЯ І ЛОГІКА РУСИФІКАЦІЇ

Свої витоки мовна шизофренія бере в історії і логіці русифікації, тобто ідеології та практиці російського імперіялізму, кінцевою метою яких є знищити українців як цивілізацію. Історія знає дві головні форми русифікації: 1) зовнішню і 2) внутрішню (Юрій Шевельов). Зовнішня—це прямі заборони на вживання української мови насамперед у стратегічних царинах, як освіта, наука, політика, економіка, бізнес, преса, книгодрукування. Класичним виявом цієї форми був Емський указ 1876 р. Внутрішня форма русифікації, винахід советських спадкоємців царату,—це втручання в сам організм мови на всіх його рівнях: звуковому, граматичному, стилістичному, словниковому й фразеологічному—з метою нав'язати україномовцям чужорідні російські моделі словотвору, граматичні закінчення, звуки й навіть літери, вилучити максимум питомих рис, що роблять їхню мову своєрідною, багатою, цікавою й здатною на самовідтворення.

Щоб уможливити свавільне втручання в систему мови, Москва мусила фізично знищити цілу школу українського мовознавства, понад три чверти письменників, заморити голодом мільйони селян—питомих носіїв мови. Після такої «зачистки», яку провідний соціолінгвіст Лариса Масенко зі всіма на те підставами називає *лінгвоцидом*, українська мова по суті лишилася без захисту перед масивною русифікацією, що проводилася через систему шкільництва, пресу, телебачення, радіо, театр і кінематограф. Це коротка історія русифікації.

Логіка русифікації виходить із розуміння того, що мова завжди була і є основним виявом національної ідентичності кожного народу. Без української мови немає й не може бути українців, як без китайської—китайців, польської—поляків, французької—французів і т. д. Навіть народи, яких колонізатори позбавили рідної мови, насадивши їм свою, незмінно застосовують насаджену мову для означення власної національної тотожності, змі-

нюючи ортографію, пересипаючи мову регіональними словами, вдаючися до відмінної вимови, інтонації, мелодики, відроджуючи слова, що архаїзувалися в мові колонізатора. Инакше кажучи, колишній колонізований намагається відокремитися від колонізатора, мобілізуючи для цього всі мовні засоби. Це свого часу робили американці, створивши власний літературний стандарт англійської зі словником Вебстера, із відмінним написанням багатьох слів і т. д. Це робили ірландці й шотландці, теж з англійською, а нині активно відроджують свою трохи не втрачену гaelську мову. Це роблять хорвати.

Заборона на українську обмежувала царину її вживання лише сім'єю, селом і зрештою прирікала її животіти в етнографічному музеї. В українському театрі, якому царат дозволяв гастролювати в Московщині, не в Україні, українською мовою заборонялося розмовляти всім, крім сільських персонажів. Герої з інтелігенції й шляхти мусили розмовляти російською. Відтак русифікатори хотіли

встановити стійку асоціацію української мови із селом, мовляв, сама українська ідентичність—це індетичність селюка-провінціяла. Десятиліттями етнографічна шароварщина, ще відома як *котляревщина*, була чи не єдиною дозволеною формою існування української культури. Імперія і царська, і советська відкрито й приховано запобігали тому, щоб остання розвивалася в міському середовищі, виходила поза ґето села. Як наслідок, цілі покоління українців мислили себе лише в контексті сільської вишиванки, шароварів і «садка вишневого коло хати», навіть не допускаючи думки, що українство може бути інтелектуальним, модерним, урбаністичним, модним, престижним, пожаданим, а відтак життєздатним. Таке самобачення підтримували й відтворювали ті серед інтелігенції, хто ідеалізував селянство як найвищий вияв українського духу. Українське народництво, як писала Соломія Павличко, часто було послідовним ворогом українського модернізму.

Втручання в систему мови робило з повнокровної й своєрідної україн-

ської мови жалюгідну подобизну «великого и могучего русского языка». Важливим моментом було також послідовне плекання за російською образу світової мови з перебільшеним престижем, начебто цілком на рівні з англійською, французькою чи німецькою. Українська ж незмінно подавалася як кумедний і недолугий діалект дикуватих, часто симпатичних селяків-хахлів, а ще частіше буржуазних націоналістів, зрадливих і двуличних мазепинців, петлюрівців, куркулів, а тепер «жидобандерівців» і «укропів».

У свідомості іногородців совстської імперії невідступно формувався міт про те, що російською розмовляє цілий світ. Найкращі твори світового письменства уприступнювалися кожному підданому СРСР майже винятково російською мовою. Сліпучі зірки світового кінематографу, від американок Мерилін Монро й Елизабет Тейлор до італійки Софії Лорен чи французки Катрін Денев, говорили з советських екранів винятково російською й тому в якійсь мірі були

російськими. У психології малороса стійко запанувало й панує досі переконання, що без російської українська мова недостатня, нею не можна спілкуватися із зовнішнім світом так, як це роблять рідними мовами інші нації. Для цього малорос потребує російську мову. Вибухи творчого таланту українців й «інших інородців» імперії, які могли б надати престиж їхнім культурам, всіляко замовчувалися від світу (Казимір Малевич, Олександр Архипенко, Катерина Білокур, Іван Миколайчук, Сергій Параджанов, Юрій Ілленко, Володимир Денисенко, Леонід Осика). Кінцевим пунктом такої русифікаційної логіки було зробити так, щоб українці «добровільно» відмовилися від своєї мови як від неprestижної і переходили самі й переводили власних дітей на російську.

Така «добровільна» саморусифікація позбавляла мільйони українців пекучого тавра неповноцінності, ознак недолюдини. Відтак масовий рух по всій советській Україні за звільнення

дітей від вивчення в школах української мови й літератури, переведення цілої системи шкільництва на російську. Інерція фіктивної престижності російщини, мови в першу чергу, продовжується й тепер, навіть всупереч тому, що русифікація перейшла в пряму військову агресію проти України. До речі, ця фіктивна престижність існує лише в колонізованій свідомості й закінчується на західному кордоні України. Поза ним російська мова й культура сьогодні дедалі ширше сумволізує «русский мир», кремлівську політику агресії, російський провінціалізм і запеклу ксенофобію.

ПОЛІТИКА МОВНОЇ ШИЗОФРЕНІЇ ЯК ФОРМА НАСИЛЬСТВА

Політика змішування української з російською продовжує історію й логіку русифікації в умовах незалежної України. Так само, як зовнішні й внутрішні форми класичної русифікації, мовна шизофренія швидко набула всеохопного й обов'язкового характеру. Сьогодні основним знаряддям останньої є «вітчизняне» телебачення. Воно всюдиусуще й всепроникне. В Україні фактично не існує телевізійного каналу, що не практикував би лінгвошизофренії в тій чи іншій формі. Новини, аналітичні програми, ток-шоу, фільми, концерти, конкурси, дитячі програми—всі без винятку активно насаджують глядачеві змішування української з російською. Від цього реально захиститися не можна. У цьому і є насильницька істота лінгвошизофренії. Українці виявилися фактично позбавленими вибору, який культурний продукт споживати, а це не що інше, як форма символічного насильства, значно дієвішого, ніж насиль-

ство пряме, бо не викликає опору. Англійський письменник Джон Фавлз написав у своєму філософському творі «Аристос» (1964): «Людина, позбавлена вибору, перестає бути людиною». У контексті всюдисущої лінгвошизофренії українець виявляється позбавленим вибору, можливості чути лише рідну мову, втрачає її, і врешті-решт перестає бути українцем.

Цей стан речей спирається на *символічну владу*, форми культурного й соціального панування, непрямого й дуже ефективного насильства, що виявляються в щоденній поведінці, суспільних звичках людей і що нав'язуються й утримуються за допомогою цілої системи інституцій. Первинно головним інструментом здійснення символічної влади була освіта. Останнім часом вона поступилася першістю перед телебаченням, радіо, кінематографом й іншими формами масової інформації й розваг, де неподільно запанувало спарювання української мови з російською. Символічна влада привчає людину вибирати форми поведінки, в тім і мовної, які максималізують її суспільні цілі,

рівень соціалізації, авторитет і визнання, і водночас уникати тих, що загрожують їй маргіналізацією, осміянням, санкціями й осудом. Символічна влада закріплює підпорядковане становище індивіда й цілих спільнот у суспільних ерархіях, узасадило його як природне, законне, розумне, єдино можливе, а часто «добровільне». Вона визначає дозволений репертуар поведінки, вихід за який кваліфікується як підрив основ, як виклик для статусу кво, як демонстративна ворожість (згадаймо знайомий усім вислів українофобів «*демонстративно* розмовляти українською»), а тому тягне за собою санкції.

Власне, інституції символічної влади в сьогоднішній Україні, насамперед телебачення, радіо, преса та кінематограф, вживляють у свідомість суспільства ідеологеми, покликані узаконити політику мовної шизофренії як природний, благодотворний, прогресивний і єдино можливий стан речей, як спосіб суспільного порозуміння, «деполітизації» мовного питання, будування консенсусу навколо таких фіктивних аксіом, як «мова не

має значення», «і так поймут», «не треба розхитувати човен».¹ Все це для того, щоб зобразити приховане насильство над мільйонами, як безальтернативну ситуацію й навіть далекоглядну політику державного будівництва, як «вільний вибір» там, де вибору насправді немає.

---

¹ Власне, такими міркуваннями пояснили мені в редколегії київського тижневика «Дзеркало тижня», що виходить російською і теж українською, відмову публікувати мою статтю про політику мовної шизофренії.

СТРУКТУРА ЛІНГВОШИЗОФРЕНІЧНОГО ПРОДУКТУ

Мовна шизофренія—це новітня й дуже ефективна форма русифікації. Тому не випадково в структурі типового російсько-українського продукту телебачення, радіо і т. д. подибуємо знайомі русифікаційні тактики. Російська мова незмінно домінує над українською. Їхнє поєднання має на меті маргіналізувати й незмінно маргіналізує українську, тримає її в деінтелектуалізованому, ізольованому від модерності «садку вишневого коло хати». Кількісною (за триванням) і якісною (за естетичною привабливістю й змістом) домінантою в такому продукті завжди є російська мова, а з нею обов'язково—російські смисли, вартості, ідеологія й світогляд. Російськомовний диктор чи ведучий в таких популярних програмах, як, скажімо, «Вечірній квартал», «Голос країни», «Говорить Україна» і багатьох інших, користуються російською як

рідною. Зазвичай ми чуємо мову освіченої людини, з багатим словниковим запасом, фразеологією й іншим, що в сумі робить її цікавою, а слухача зацікавленим і в формі, і в змісті того, що кажеться. Він не здатен вимовити хоч кілька власних речень українською (Савік Шустер, Алексей Суханов, Євгеній Кісельов, Ксенія Собчак). Для телеглядачів інших країн парашутування чужих, хай навіть високопрестижних телеперсонажів без повного переходу останніх на мову, культуру й точку зору «нової батьківщини» годі собі уявити. «Вітчизняне» ж телебачення України не лише масивно завозить цих ретрансляторів імперських смислів, байдуже, в які б позірно ультрапатріотичні обгортки вони не ховалися. Більш за те,—глядачеві успішно прищеплюють думку, що інтелектуальна неспроможність чи пихате небажання «варягів» опанувати українську—це трохи не вияв поваги до українців. *Як результат споживач такого продукту дістає враження вищості і мовця, і мови.*

Україномовному партнерові цих телеречників Кремля майже завжди відведена декоративна, символічна роль. (У «Вечірньому кварталі» українська мова взагалі часто починається й закінчується лише назвою програми, а як ні, то є незмінним об'єктом знущання й приниження). Україномовний ведучий чи ведуча на другому плані часто говорять українською як не рідною, а другою мовою. Їхня вимова не українська, наприклад, чуємо постійне спотворення літературної вимови, наприклад, /дзі́фчина/ замість правильного /ді́учина/, /ці́льки/ замість /ті́лькиє/, /но́ва ситуа́ція/ замість /но́ва́ ситуа́ція/ і т. д. без кінця. Типовим прикладом є телеперсонаж Андрій Данилевич з вечірньої програми «Стосується кожного», канал Інтер. Якщо б в іншій країні «фахівці» з такою вимовою ніколи б не дістали праці навіть на провінційному телебаченні чи радіо, то в Україні все навпаки. З такого спотворення норми сьогодні культивується новий «київський глямур», нова норма, і не лише на таких руси-

фікаторських каналах, як Інтер, а й на «патріотичних», як «Громадське Радіо».

Словник українського диктора лінгвошизофренічних програм обмежений, пересипаний русизмами, його синтаксис російський. Маємо повну відсутність української ідіоматики, прислів'їв, приказок, алюзій на літературу, історію, мистецтво України. *Як результат споживач такого продукту дістає враження неповноцінності не так мовця, як мови.* У сумі такий розподіл ролей у програмі пропонує глядачеві вибір, який русифікатор зробив уже за нього, звичайно ж, що на користь російської мови й культури.

У такий самий спосіб лінгвошизофренія структуризує не лише теле- й радіо-, а й кінематографічні продукти. Наприклад, у художньому фільмі Михайла Ілленка «Тойхтопройшовкрізьвогонь», українська лунає декоративно, дуже дозвано, етнографічно, а часом відверто штучно. Найсвіжішим прикладом колонізаторського розподілу функцій між двома мовами є творіння телеканалу «1+1», серіал «Останній москаль», та каналу

«2+2», серіал «Гвардія». В обох чуємо гарну, природну й багату російську поряд зі спотвореною, сумулякризованою, дебілізованою й фальшивою українською. В обох носії російської в центрі й крупним планом, а україномовці, чи ті, хто з себе їх удає,— або дурники, або етнографізовані (оселедець на голові) і маргіналізовані стереотипи. Обидва серіали продаються українському споживачеві під рубрикою нового українського патріотичного продукту.

Важливим у мовношизофренічному продукті є виразно дискримінаційний розподіл вартостей: позитивними й престижними завжди наділений його російський складник, а негативними й позбавленими престижу—український. Перестановка членів цього колоніялістського «рівняння» місцями є в засаді неможливою, оскільки підриває саму рацію українсько-російського мовного спарювання.

ДЕГРАДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кожна мова є самодостатньою, бо посідає механізми словотвору, які здатні задовольнити будь-яку потребу її носіїв в означенні навколишнього світу, у породженні нових слів і смислів. Усе це за умови, що їй дозволяють це робити. Свого часу в українській мові не було термінів для цілих галузей техніки та науки. У 1920-х вона швидко розвинула їх, часто на базі народної мови. Лінгвошизофренія паралізує механізми словотвору й зводить усі новації до запозичень із російської. Питомі моделі словотвору лишаються без ужитку, а відтак забуваються, їх витісняють моделі російські. Спільнота, яка навколо себе замість рідної чує чужу мову, рано чи пізно починає її відтворювати на всіх рівнях. Це найбільше впадає в око в галузі сленгу, термінології та лексичних запозичень. Сьогодні в українській мові відсутній власний, а не російський сленг. Різні *тусовки*, *приколи*, *стьоби* й десятки інших аналогічних російських трансплантів тяжко назвати

українськими, скільки б їх не вживали в мові своїх персонажів навіть тричі визнані письменники. Цілий ряд мовознавців, втім і таких авторитетних, як Юрій Шевельов та Микола Горбач, вважали, що мова, позбавлена сленгу, приречена на неunikну смерть. Адже саме цей шар лексики постачає літературній нормі «свіжу кров», слова, що роблять її своєрідною, цікавою й врешті-решт привабливою для нових поколінь.

Сучасна українська мова фактично позбавлена цілих підрозділів власної, а не позиченої термінології—найновіших галузей науки. Це насамперед комп'ютерна справа, інформаційні технології й Міжнародна мережа. Питоме словотворення не діє навіть там, де воно само собою напрошується. Його паралізує лінгвошизофренія, а україномовець перед намаганням створити власний термін віддає перевагу англіцизмові, часто з російським спотворенням (*бейдж* замість правильного *бедж*, *продакшн* замість *продукція*, *бігборд* замість *білборд*). Инакше як пояснити те, що замість, наприклад, «клацніть двічі на

іконку» скрізь подибуємо «*клікніть* двічі на іконку» (від англійського *to click* «клацати», до речі, позиченого в русифікованій і дальшій від англійського оригіналу формі з *-і-*, а не питомого українського, ближчого до оригіналу *клик* з *-и-*). Те ж можна віднести до десятків непотрібних запозичень, які мають місце через масовий параліч питомо українського словотвору. Із цієї точки зору стає зрозумілим вживання новомодних *портфоліо* замість *портфель*, *аккаунт* замість *рахунок*, *профайл* замість *профіль* і т. д., наприклад, «На зустріч з працедавцем Степаненко взяла *портфоліо* своїх публікацій».

Незважаючи на посилення русифікації й витіснення мови зі всіх царин життя, українська спільнота виявляє гідну подиву мовну творчість, оригінальність й уяву. Це виливається в ініціативи з метою популяризувати саму мову та стимулювати, особливо в студентському середовищі, питомі механізми словотвору. Раніше лексичні новації були прерогативою окремих літераторів, а їхній смак і престиж у поєднанні

з великими тиражами книжок ставали запорукою того, що нові слова й значення підхоплювало й засвоювало все суспільство. Тепер же не одиниці, а цілі громади зацікавлених українців активно шукають власні засоби називання нових понять, обговорюють їх у Міжнародній мережі. Яскравим прикладом такої не можливої раніше колективної мовотворчості є <http://slovotvir.org.ua>. Навіть найприскіпливіший поціновувач стилю не відмовить у влучності, своєрідності, зручності й прийнятності для повноцінного вжитку таких нових слів, як *новинар* (український відповідник англійському *newsmaker*), *новинарня* (*newsroom*), *фільмар* (*filmmaker*), *кінобомба* (*blockbuster*). Проте політика мовної шизофренізації суспільства ефективно запобігає тому, щоб ці та десятки інших сьогоднішніх і завтрашніх новацій стали набутком всього суспільства.

Сьогодні основним засобом поширення мови й словникових новотворів є не література, вплив якої через жа-

люгідні тиражі дуже обмежений і рідко виходить за вузьке коло своїх поціновувачів, а телебачення, радіо, мас-медіа та кіновиробництво. Усі вони давно стали засобами русифікації, а не підтримки й поширення української мови. Марно сподіватися почути нові влучні слова чи українську мову з уст таких телеперсонажів, як Владімір Зеленській, Савік Шустер, Ксенія Собчак, Євгеній Кісельов і далі за списком.

Те, що українець, позбавлений можливості скрізь і завжди чути неспотворену українську, веде до незворотних змін у звуковій системі мови. Ми бачимо, як на рівні вживання фактичною нормою стають такі речі, як неприпустима в літературній нормі заміна /д/ й /т/ перед /і/, /я/ відповідно на /дз/ і /ц/, /дзякую/ замість /дякую/, /дзїти/ замість /діти/. Такою ж нормою стає оглушення приголосного /в/ при кінці складу й слова, замість його вокалізації в короткий нескладотворчий /у/, як це вимагає літературна норма, напр., /піфкілограма/, а не правильне

/піукілогра́ма/, /сказа́ф/, а не /сказа́у/, /льві́фський/, а не /львіу́ський/. Відбувається загрозливий процес нівеляції голосного /и/, який великою мірою забарвлює весь звуковий стан української мови, робить її своєрідною, неподібною на жодну іншу слов'янську мову. Українці сьогодні перестають чути цей голосний дослівно так, як його не чують росіяни, бо в російській він відсутній. Український /и/ все частіше заміняють на /і/, напр., *Лавренішин* замість правильного *Лавренишин*, *Славік* замість *Славик*, *Павлік* замість *Павлик*, *кава-американо* замість *кава-американо* (адже Америка, а не Америк), *ролік* замість *ролик*, *столік* замість *столлик*. Останнім часом його стали заміняти навіть цілком чужим для літературної норми російським /ы/.

Політика мовної шизофренії призвела до того, що українці сьогодні бачать свою ж й інші мови не з власної, а російської точки зору. Чи не найпереконливішим доказом російської оптики світу є трактування англійського дзвін-

кого приголосного, позначуваного літерою **h**, як у словах *hit*, *secondhand*, *holding*, *headline*. Питомий українець, що володіє англійською хоч на початковому рівні, не прив'язаною до російської фонології, відтворив би ці слова відповідно як *гит*, *секондгенд*, *голдінг*, *гедлайн*. Проте для українця в ситуації мовної шизофренії російське бачення світу без сліду витісняє українське, незважаючи на те, що перше дуже спотворює оригінал. Відтак в українській пресі й медіа бачимо без винятку *хіт*, *секондхенд*, *холдінг*, *хедлайн*. Дарма що український /г/ куди ближчий за звучанням до англійського /h/. Дарма що російський й український звук /х/ в англійській просто не існує. Англійці й американці його не чують, а коли їх попросити сказати *Харків*, *Херсон* чи *холодний*, то у відповідь завжди почуєте *Карків*, *Керсон* і *колодний*. Феномен такої колоніальної залежності від російської глибоко вкорінений не лише у свідомості загалу, але й серед українських мовознавців, що мали б стояти

на сторожі літературного стандарту. Саме російські (транслітерацію), а не українські (транскрипцію) засади адаптації лексичних запозичень практикують і підтримують видання Національної академії наук України, серед них насамперед новий «Словник української мови» в двадцяти томах, під загальним керівництвом Володимира Широкова, чи схвалений Інститутом української мови НАНУ словник «Нові слова та значення» Л.М. Василькової та Л.В. Туровської.

СВІТОГЛЯДНА РУСИФІКАЦІЯ

Лінгвошизофренія вживляє у свідомість українця потребу дивитися на світ через призму російської мови, означувати його саме так, як це роблять носії останньої. Уражені нею люди вперто шукають «точних» українських відповідників російських слів і виразів, без яких українська здається їм знову ж таки неповною й неповноцінною. Час від часу хтось на Фейсбуку кидає питання до мережевої спільноти, як сказати українською щось таке, що видається їм абсолютно геніальним у російській мові. Одна пані пише, що вже п'ятнадцять років (*sic!*) шукає й ніяк не знайде українського відповідника російському «очаровательный». Все, що їй пропонують «друзі»—*чарівний, чаруючий, чарівливий* й півдюжини інших слів—це не те, не таке. У тім же ключі одна популярна діячка української культури питає «друзів» на Фейсбуку не без певного розгублення, як сказати українською «воздушный поцелуй». Ставлячи це питання, вона цілком правильно інтує,

що «повітряний поцілунок» звучить притягнутою за волосся калькою. Показово, що сотні її «друзів» виявилися неготовими подати властивого українського відповідника цьому виразові. Жоден не написав, проте, найістотнішого: цей вираз відсутній у мові простісінько тому, що *українці так не кажуть, бо не мають потреби так казати*. Як, до речі, англійці теж не мають такої сполуки й потреби її мати. Подібну ситуацію вони описують дієслівним виразом *to blow a kiss*, тобо неоковирним у дослівному перекладі «дмухнути поцілунок». У ментально зрусифікованих українців від такої «невідповідности» починає хитатися світ. Тим часом англійці, як і решта світу, байдуже знизують плечима, бо за мірило всіх цінностей мають власну, а не чужу мову. Там, де інші народи святкують свою своєрідність, зрусифіковані українці агонізують від фіктивної свідомости власної мовної й культурної меншовартости.

Лінгвошизофренія, крім того, що веде до заміни питомої картини світу російською, створює в українців стале вражен-

ня, що на світ можна й належить дивитися лише по-російськи. Носії такої настанови з підозрою чи навіть презирством ставляться до кожного погляду на світ, що за формою чи змістом відрізняється від російського. Инакше, як пояснити те, що редактори й коректори, які допускають грубі порушення української норми, з російськими «ріжками», наприклад, «прийма-ти участь» замість правильного «брати участь», «казна», «казначейський» замість «скарбниця», «скарбничий», «Євгеній» замість «Євген» і десятки інших (докладно описаних у працях мовознавця Олександри Сербенської), разом з тим дуже пильно виловлюють із тексту чергової вашої статті абсолютно питомі українські форми, узаконені Харківським правописом, і виправляють «міт» на «міф», «аритметика» на «арифметика», «без совісти» на «без совісті», «матеріальний» на «матеріальний», «ріжниця» на «різниця», «Гемінгвей» на «Хемінгуей», «павза» на «пауза», «інший» на «інший» і т. д.

Лінгвошизофренія веде до копіювання російської в тому, що стосується

запозичень з інших мов. Так, на перший погляд, англійські за походженням слова, що позначають вже давно означені поняття, якщо придивитися, внесені в українську не з мови оригіналу, а з російської. Здавалося б, навіщо вживати мало кому зрозумілий англіцизм там, де давно існує власне слово. Підозрюю, що це роблять ті, хто підсвідомо відчуває власну мовну й культурну неповноцінність і намагається компенсувати її модним слівцем у надії створити в слухача враження своєї освіченості. Колись щось подібне робив Свирид Петрович Голохвостий з вічно актуальної п'єси Михайла Старицького «За двома зайцями». Лишень тепер замість «карамболів» чи інших «вчоностей» на думку спадають «контенти» (від англ. *content* «зміст»), «пазли» (від англ. *puzzle* «загадка, складанка»), «аккаунти» (від англ. *account* «рахунок», в банку чи Інтернет-мережі), «продакшени» (від англ. *production* «виробництво, продукція») та інші новітні *голохвостизми*.

ДЕГРАДАЦІЯ КУЛЬТУРИ

Політика змішування української з російською підриває не лише культуру мови, а культуру як таку. Європейська цивілізація—це цивілізація вербальна, словесна. «Спочатку було Слово, і Слово було з Богом, і Слово було Богом»,—починається Євангеліє від Івана. Центральне місце мови в європейській цивілізації по-різному засвідчувалося в різні епохи, але ніколи не підважувалося. Європейська освіта завжди починалася й фокусувала-ся насамперед на тому, щоб опанувати мову у всьому її багатстві. Ознакою освіченої особи завжди була її мова. Політика мовної шизофренії означає заперечення культури як такої, вона закреслює мову як її основний критерій і цінність. Зводючи все багатство мови до засади «И так понятно», вона означає парадигматичну зміну в культурі, освіті й самій ідентичності українців, коли основною цінністю оголошується безкультур'я.

Якщо порівнювати українських політиків, громадських діячів, журналістів,

телеведучих, діячів культури й подекуди навіть письменників із їхніми колегами в країнах Заходу—від Польщі до Канади, то в очі впадає низький рівень мовної компетенції перших. Для американського, англійського, польського чи еспанського теле-, радіоведучого або журналіста бездоганна мова є обов'язковою умовою того, щоб отримати працю. В Україні ж усе навпаки. Працю на телебаченні й радіо отримують ті, хто взагалі не володіє українською мовою,—головне володіти російською. Тим самим дається сигнал претендентам на таку престижну високооплачувану працю, що, до речі, формує цінності цілих поколінь: українська мова—це перешкода для професійної кар'єри.

У країнах Заходу на рівні і державної політики, і громадянського суспільства культивують сакральне ставлення до мови. Існують престижні конкурси, відзнаки, премії й привілеї, якими держава й громада винагороджують за блискуче володіння, популяризацію й розвиток національної мови. Провідні газети

США, Англії, Франції, Німеччини ведуть постійні рубрики, де обговорюють життя й функціонування мови, важкі випадки слововжитку, неологізми, популярні слова і т. ін. Мовознавці, що в них публікуються, тішаються величезним авторитетом. Досить згадати Вільяма Сєфаєра (William Safire), легендарного автора колонки «Про мову» (*On Language*) у недільному виданні американської «Нью-Йорк Таймз». Десятиліттями задавав він усьому суспільству інтелектуальну тональність, тонкими й розкішно цікавими аналізами життя мови, а через мову—і сучасної культури Сполучених Штатів.

Лінгвошизофренія не допускає саму ідею українських сєфаєрів, заперечуючи культуру мови як суспільну цінність. Натомість вона пропагує, але лише для україномовних громадян, цінності Елочки Людоедки, російського літературного персонажу, яка гарно послугувалася в житті кількома десятками слів. Головне не виточненість, багатство експресії, інтелектуалізм, точність вислову, а те, щоб було «понятно». Там же, де

Йдеться про багатство й витонченість, треба користуватися російською. Прихильники лінгвошизофренії вживлюють у свідомість мільйонів українців думку, що українська тут не підходить. Примусове змішування української з російською рідко коли означає деградацію російської мови, але скрізь і завжди провадить до деградації мови української.

Кожен українець нескінченну кількість раз був у ситуації, коли ті, хто зобов'язані обслужити його в закладі торгівлі чи розваг, вперто ігнорують українську мову клієнта й відповідають йому російською. Дуже часто такі люди є питомими україномовцями й поза працею спілкуються з друзями, колегами й родиною українською. Така дивна з точки зору здорового глузду мовна поведінка на публіці цілком вкладається в явище *шизогlossenії*, яке ще в 1962 році описав американський лінгвіст Ейнар Гауген (Einar Haugen) (1906–1996) на прикладі негрів острова Гаїті та США. Шизогlossenія—це мовний комплекс, відчуття неповноцінності рідної мови в порівнянні з мовою імперською: відпо-

відно креольської французької порівняно з літературною французькою та афро-американського діалекту англійської порівняно з американо-англійським стандартом. Свою рідну людина, уражена шизоглосією, сприймає як нижчу, неправильну, погану, а імперську—як вищу, правильну, добру. Шизоглосія живить відчуття сорому за власну мову й бажання натомість послугуватися мовою колонізатора. В Україні мовна шизофренія перестала бути лише метафорою й реально провадить до *шизоглосії*, гострого відчуття мовної неповноцінності в мільйонів громадян.

Одним із поширених способів компенсації власної мовної неповноцінності стала популярна серед деяких верств українців, включно з багатьма провідними діячами культури й науки, теза, що «мова не має значення», і цілий ряд її варіацій як, наприклад «українцем можна бути, не знаючи мови й не бажаючи її знати», «російською мовою Україну можна любити не менше, як українською», «громадянська солідарність можлива без

солідарності культурної», «людська гідність не включає повагу до мови» й особливо дивовижне твердження «Євромайдан був боротьбою не за мову, а за цінності відкритого суспільства». Усі ці гасла, з одного боку,—свідчення деградації загальної, а не лише мовної культури в Україні. Кожне по-своєму виправдовує намагання позбавити українську мову тієї цінності в очах українців, якою наділяє свою національну мову кожна інша модерна нація. Кожне гасло лицемірно протиставляє мову «справжнім цінностям», як то «відкритого суспільства», так, ніби сучасний європеець не є тим більшим мовним націоналістом, чим вищу освіту він має. Що ж до цінностей відкритого суспільства, то саме в останньому діють потужні механізми захисту, підтримки й відродження мов, що зазнали лінгвоциду. Цінності відкритого суспільства не виключають, а навпаки, святкують кожную національну мову, як головний вияв індивідуальної й колективної людськості, без якого людина не може мати гідності.

ВИТІСНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ЦАРИН СПІЛКУВАННЯ

Постійне спарювання української з російською позбавляє мову країни цілої низки функцій, яку вона мусить посідати й посідає в кожній національній державі. Українська мова перестала бути обов'язковою для спілкування в українській державі, оскільки російська панує в уряді, політиці, бізнесі, банківській справі, торгівлі, судах, місцевому урядуванні цілих областей республіки, правопорядку, війську, мас-медія, індустрії розваг та інших. За такого стану речей українська не може бути мовою міжетнічного спілкування в країні, де вона є єдиною державною і де така функція мала б належати винятково їй. Відтак організації українських євреїв, греків, киримли, гагаузів чи болгар продовжують імперську практику спілкування з рештою українського суспільства колонізаторською російською мовою. З іншого боку, тисячі студентів з інших країн світу продовжують здобувати освіту

в Україні російською мовою, поширюючи у світі не українську, а російську культуру й впливи.

Українська швидко втрачає свій і так уже мінімальний міжнародний статус як мова сорокачотирьохмільйонного народу. Кожен чужинець, що володіє українською із перших кроків в Україні, із здивуванням і шоком усвідомлює, що знання української виявляється не лише недостатнім для нормального функціонування, але, навпаки, постійно ставить його в ситуацію дискримінованого. Він мусить запевняти співрозмовника, що дійсно не розуміє російської й просити, щоб із ним розмовляли мовою, яка є начебто державною. Він не розуміє лінгвошизофренічних передач телебачення й радіо, написів на установах, людей, які нараз говорять «языком» і мовою чи таким же малозрозумілим суржиком.

Українська фактично перестала репрезентувати свою країну на міжнародній арені не лише в бізнесі чи торгівлі, а й у програмах світових університетів. Так, протягом останніх двох десятиліть

кількість студентів, що вивчають українську в університетах США, невпинно скорочується. На початку дев'яностих років минулого століття на кожному із чотирьох курсів української літньої школи Гарвардського університету—початковому, середньому-1, середньому-2 і поглибленому—навчалося по двадцять студентів. Сьогодні, замість чотирьох, там ледь животіє один загальний курс «Українська для читання», який ледве набирає сім-дев'ять студентів. Для порівняння, баську мову, що навіть не має власної держави, а кількість її носіїв у світі менше 2 млн. (у 15 разів менше від україномовців), вивчає втричі більше американських студентів, як українську. Велика частина нового покоління західних експертів з України не вважає за потрібне оволодівати українською, знаючи на практиці, що ефективнішим ключем до України є російська. За цією ж логікою значний відсоток американських студентів-русистів складають ті, хто цікавиться Україною, але не вважають вивчення української перспективним, не в останню чергу з огляду на

її пригноблене становище в самій Україні. Усе це має ще один згубний наслідок для мови в Україні. Зацікавлення світу кожною мовою, її популярність в університетських і шкільних програмах завжди додає їй ваги й престижу на Батьківщині.

Відсутність критичної кількості чужинців, що вивчають українську мову на Заході тягне за собою глибоко негативні явища в західній україністиці. За малим винятком, викладачі української мови в університетах США, Канади чи інших західних країн є фахівцями з літератури чи інших дисциплін, а не мови. За останні десять років у США лише один раз оголошувався конкурс на професорську посаду з української мови. Серед західних славістів українська мова вважається чи не найменш перспективною, може, за винятком білоруської. Усе це при тому, що йдеться про другу за кількістю носіїв слов'янську мову світу. Мовна шизофренія позбавила українську мову голосу у світі.

Змішування мови з «языком» унеможливорює вивчення чи вдосконалення української в самій Україні для тих, хто це

прагне зробити. Знайти зразки літературної, не засміченої російською, або не спареної з нею української сьогодні майже неможливо на телебаченні, радіо, кінематографі, у громадській сфері й дедалі проблематичніше в Міжнародній мережі чи навіть в університетах України. Нав'язування російської проводиться не тільки агресивно, а й у глобальних масштабах. Наприклад, вчений, що сидить перед комп'ютером у Нью-Йорку й користується мережевою сторінкою академічного «Словника української мови» <http://sum.in.ua/> зазнає постійного бомбардування російськомовною рекламою. Аналогічній російській мовній агресії піддається кожен інший закордонний відвідувач багатьох інших україномовних сайтів.

Лінгвошизофренія створює ситуацію, коли обсяг і репертуар інформаційних та культурних ресурсів України українською мовою швидко скорочується, а російською так само швидко зростає. За винятком кількох якісних публікацій на зразок «Українського тижня» чи «Критики», що виходять лише українською

з дуже обмеженим накладом, інші, як «Дзеркало Тижня», «День», Інтернет-сайти «Українська Правда», «Телекритика», виходять двома мовами із великим кількісним переважанням російського тиражу чи змісту. Зате існують десятки популярних, якісних, глянцевого російськомовних ресурсів, які не мають української версії. Лінгвошизофренія виявляє тут свою колонізаторську сутність, обмежуючи царини вживання мови колонізованого.

Мовна шизофренія не дозволяє українцям користуватися своєю мовою, щоб захищатися від російської військової й культурної агресії, відрізняти свого від чужого. Вона переносить гібридну війну з реального фронту на Донбасі на фронт цивілізаційної війни між Україною й Москвою, що точиться ще з 1654 р. Вона виключає можливість ідентифікації за мовною ознакою того, що можна назвати українським культурним продуктом. Якщо немає такого продукту, то й немає культури, немає і в засаді не може бути конкуренції між українською й імперською культурами за споживача. Україн-

ському суспільству пропонують «нову» (а насправді— стару як світ) колонізаторську концепцію українськості, що позбавлена тих її ознак, насамперед мови й культури, які й роблять її відмінною насамперед від російської, своєрідною й цікавою для самих українців і світу. Не можна дати бою ворогові, писав Юрій Шевельов, не маючи поля бою. Українці можуть дати бій Москві й перемогти на полі бою, окресленому лише національними категоріями. Лінгвошизофренія не дозволяє цього зробити, бо нівелює основну національну ознаку українців— мову.

Кожна імперська культура завжди масивно паразитує й живиться культурою колонізованих. За царату й советської влади в неросійських периферіях московської імперії створювали становище, коли талановиті люди могли реалізувати себе лише за умови, що вони себе русифікували і мовно, і культурно. Досить згадати таких українців, як режисери Сергій Бондарчук, Григорій Чухрай, Роман Віктюк, актори Сергій Петренко, Людмила Гурченко. Прикладів тут десятки, як не сотні.

Тих же, хто лишався на батьківщині, Москва прирікала на становище екзотичних маргіналів, хай навіть геніяльних, але, однак, провінціалів, яким не дозволяли стати справжніми зірками, співставними за популярністю із московськими. Політика лінгвошизофренії відтворює аналогічну колонізаторську й дискримінаційну для українського таланту ситуацію тим разом вже в незалежній Україні. Вона узаконює паразитування російської мови й культури на українському таланті й на українському споживачеві. За чверть століття в незалежній Україні не з'явилося жодної української зірки екрану, що стала б символом українськості так, як Ален Делон чи Жан Моро символізують Францію, Хав'єр Бардем і Пенелопе Крус—Еспанію, Леонардо Сбаралія—Аргентину чи Мадз Мікельсен—Данію і кожна голівудська зірка—Сполучені Штати. Усі ці й інші іменитості змогли досягнути статусу національних ікон завдяки тому, що свій геній вони реалізували національною, а не чужою мовою. Із цієї ж причини талановиті українці (як Богдан Ступка чи Ада

Роговцева) так і не стали іконами свого народу, бо чи то за волею обставин, чи то за власним вибором постійно роздвоювалися на екрані, поєднуючи те, що поєднати неможливо—мову переслідуваного й мову колонізатора, озвучуючи то українські, то імперські московські смисли—саме так, як це диктує лінгвошизофренія.

ЛІНГВОШИЗОФРЕНІЯ У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

За своєю мовною ситуацією Україна не є унікальною. У сучасному світі є багато інших держав, де титульна нація співіснує з великими меншинами, політично, культурно й мовно. Так у Сполучених Штатах, із населенням у 320 млн., 38,3 млн. (або 13%) громадян розмовляють еспанською як рідною. Їхні культурні потреби обслуговують десятки місцевих і кілька загальнонаціональних («*Унівільйон*» і «*Телемундо*») телеканалів і радіостанцій. Вони продукують весь сучасний асортимент змісту. Величезна частина їхньої аудиторії, у додаток до рідної еспанської, володіє англійською. Здавалося б, усе так, як в Україні. Україна відрізняється від багатьох постколоніальних країн світу тим, що величезна більшість громадян до сих пір дозволяла значно меншій кількісно, але й досі панівній політично російській меншині нав'язувати всій країні антиукраїнську мовну й культурну політику. Цей парадокс продовжується навіть

тепер, коли за цю політику доводиться платити життям і кров'ю громадян без огляду на мову, якою вони розмовляють.

Саморуйнівна політика мовної шизофренії, яку все агресивніше проводить українська влада, та, яку вважають *де-юре*, і та, що є *де-факто* (олігархат), не має аналогів у західному світі. Наприклад, у США не тільки не практикують, але не допускають змішування англійської з еспанською. Кожного разу, коли хтось говорить англійською на телебаченні чи радіо, його не субтитрують, а дублюють еспанською так, що слухач не чує англійської, і відтак психологічно й лінгвістично не роздвоюється. В інших галузях життя, навіть у побуті, змішування мов, що відоме під презирливим ярликом *спенглиш* (*Spanglish = Spanish + English*), зазвичай трактують як свідчення браку культури й освіти, низького суспільного становища такого мовця.

Змішування мов на телебаченні, радіо і т. п. так само не практикують у канадській провінції Квебек з її офіційною франко-англійською двомовністю,

у Бельгії з її офіційною франко-фламандською двомовністю, в еспанських провінціях Каталонія чи Країна Басків, де кастилійська мова тепер має серйозно рахуватися з каталонською й баською відповідно. У решті західного світу двомовність де-юре чи де-факто не означає санкціонованої державою деградації мови й культури, як це фактично стало державною політикою в Україні. Як не дивно, але навіть в Советському Союзі було заборонено масово й послідовно змішувати на телебаченні, радіо чи в пресі мови «народів-инородців».

РУСИФІКАЦІЯ ВЛАСНИМИ РУКАМИ

Історія мов світу вчить нас, що масивне змішування мов має два можливі наслідки: збагачення мови або ж її смерть. За всіма наявними ознаками, українська мова сьогодні зазнає катастрофічно швидкого занепаду внаслідок політики мовної шизофренії. Його прискорює ще й те, що українське суспільство капітулювало перед такою новою й винятково руйнівною формою русифікації. Пояснювати таку капітуляцію російсько-українською війною немає підстав, адже лінгвошизофренія безперешкодно насаджується вже два десятиліття. Не чути, щоб проти неї протестували політики, діячі культури, вчені-мовознавці, письменники, поети, кінематографісти— словом, усі ті, хто за природою своєї праці мав би бути зацікавлений у відродженні й розвитку української мови не лише як основи української державности, але й рації власного професійного існування. Ми чуємо заклики не зачіпати мовного

питання, не загострювати його, мовляв, це поділяє нас. Насправді українців поділяє несправедливість, що існує, нечувана мовна дискримінація величезної більшості громадян, позбавлених власного телебачення, радіо, преси, театру, кінематографу й інших форм культури, не забруднених імперською мовою й смислами, які вона завжди несе. Для українця російська мова була й лишається тавром рабства, символом расизму, ксенофобії, московської пихи й провінціалізму. Деполітизувати мовне питання можна, не замовчуючи мовну й культурну дискримінацію величезної більшості громадян України, не роблячи вигляду, що все в порядку, не оголошуючи, що мова не має значення, а поклавши край раз і назавжди дискримінації.

Виходить замкнене коло: політика спарювання мови народу з мовою імперії створює нову реальність, всюдисущий і нав'язливий суржик. Сьогодні цей продукт лінгвошизофренії став нормою, а неза-смічена розмовна українська—винятком. Своєю чергою, ця нова мовна реальність

вимагає і, як правило, отримує відображення в літературі, театрі, кінематографі, телебаченні. Створюється прецедент, і те, що вчора було поза межами уявного, сьогодні диктує більшості правила мовної поведінки. Адже мистецтво має бути реалістичним, адже саме так, суржиком, тепер говорять. «Об'єктивне» відображення життя знову ж таки узаконює дедалі більше панування суржика в суспільному просторі й свідомості українців. Дедалі менше письменників, режисерів, фільмарів, сценаристів, журналістів здатні вийти за прокляте коло русифікації, виявити візію й талант, щоб відкинути нову колонізаторську «реальність» України без української мови. Русифікація витворює нову літературну доксу (норму), за нею живий і реалістичний герой нової літератури—це носій суржика. Ті ж, хто послуговується живою, незасміченою народною мовою лишаються дедалі частіше поза новою літературою, їх не помічають, ними не цікавляться. Суспільство переконують у тому, що розмовляти живою (а не штучно зліпленою) українською—це фальшиво, нереалістично.

Другий Майдан дав новий поштовх ще агресивнішій русифікації. Українське суспільство не лише стало заручником колонізаторського гасла «Єдина країна. Единая страна», запозиченого з імперської формули «единая и неделимая Россия», що усправедливлює новий виток русифікації. Воно саме бере участь у знищенні мови й культури своїм потуранням і конформізмом. Так звана «Революція гідности» замість відродження українства призвела до нового приниження мільйонів, яким не однаково, якою мовою говорити самим і їхнім дітям. Дискримінація громадян за ознакою мови посилюється у всіх галузях життя. Якщо навіть в антинародному уряді Януковича міністри вважали за потрібне хоч робити символічні жести в бік державної мови, то зараз ряд міністрів (А. Аваков, голова Національного банку В. Гонтарева, велика кількість депутатів Верховної Ради) висловлює своє презирство до неї кожним своїм публічним виступом. Верховна Рада провалила закон, що мав впровадити норму, яку практикує кожна країна,—

щоб кожен урядовець був зобов'язаний володіти й користуватися на посаді державною мовою.

Політика мовної шизофренії—це нова зброя в цивілізаційній війні Москви з Україною. Вперше в історії цієї війни адепти «руського мира» переконали мільйони українців знищувати українську мову, культуру й ідентичність власними ж руками. Історія людства, писав Юрій Шевельов в есеї «Москва, Маросейка», знає військові поразки цілих народів, які не обов'язково призводили до того, що вони зникали. Стародавніх греків завоював Рим, перебравши від них високу культуру. З часом Римська імперія впала перед ударами варварів, але її культура й мова розквітли в Італії, Еспанії та Франції, а латина на століття стала мовою європейської науки й освіти. Греки протягом багатьох століть турецького поневолення плекали власну мову, церкву й культуру, завдяки чому постали в 1830 році відродженою новітньою нацією.

Українців приспали, змусили забути ці уроки історії. Поразка у війні з

московською агресією на сході ще не означає зникнення українського народу за умови, що він збереже мову й культуру. Поразка ж у цивілізаційній війні з Москвою, втрата мови й культури означає неunikну смерть українства. Власне, до цієї поразки й провадить політика мовної шизофренії. Чи не від цього пророче застерігав українців Тарас Шевченко:

Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.

*Юрій Шевчук,
Колумбійський університет,
Нью-Йорк, США.*

Юрій Шевчук, лектор української мови в Колумбійському університеті, Нью-Йорк, США.

Творча біографія. Випускник факультету романо-германської філології Київського державного університету імені Тараса Шевченка (1977–1982) зі спеціальності «теорія і практика перекладу». Захистив кандидатську дисертацію на тему «Архаїзація лексики англійської мови Великої Британії» (1987). Навчався на магістерській та докторській програмі з політології в університеті Нова школа суспільних досліджень, Нью-Йорк (1992–1999), магістер політології зі спеціальностей «порівняльна політологія» та «американський уряд».

Викладав англійську мову в Українському інституті інженерів водного господарства, м. Рівне (1987–1992), українську мову на Літній школі Гарвардського університету (1990–2012). Із 2004 р. працює лектором української мови в Колумбійському університеті, Нью-Йорк, США, де викладає початковий, середній

і поглиблений курси української мови та курс «Советський, постсовстський, колоніальний, постколоніальний кінематограф». Із 2014 р. викладає українську також у Єльському університеті. Автор підручника «Українська для початківців» для студентів західних університетів та самоуків (*Beginner's Ukrainian*. Hippocrene Books, New York, N.Y., first edition 2011, second edition 2013: <http://hippocrenebooks.com/book.aspx?id=1771>)

Пише і виступає публічно на теми мовної ситуації в Україні, української культури, кінематографу та ідентичності. Читав лекції на запрошення в таких університетах, як Гарвард, Єйл, Стенфорд (всі у США), Торонтський та МакГільський університети (Канада), Гранадський університет (Іспанія), Міланський університет, Римський університет «Ла Сап'єнца», Неапольський університет Федерика II (всі в Італії), Грайсвальдський університет (Німеччина) та інших.

Засновник і директор Українського кіноклубу Колумбійського університету, єдиного постійного форуму українського

національного кінематографа поза межами України (з жовтня 2004 р.), <http://www.columbia.edu/cu/ufc>. Активно популяризує український фільм у Північній Америці та Західній Європі.

Працював кореспондентом Радіо «Свобода» у Нью-Йорку (1994–1999).

Перекладач, серед його опублікованих перекладів—Джордж Орвел «Ферма тварин» (1989), Орест Субтельний «Історія України» (1991).

Член Наукового товариства імени Шевченка (США), директор філологічної секції, член Української Вільної Академії Наук (США), член Національної спілки кінематографістів України.

Серед його останніх публікацій на теми української культури й ідентичності:

Нацифікація України на екрані. Гарячими слідами МКФ «Трайбека»

Американський кінематограф у пошуках українського героя. Або чи можна бути українцем, не будучи українцем?

Одеський міжнародний кінофестиваль: парад російського гламуру

Юрій Шевчук

Мовна шизофренія quo vadis, Україно?

Публіцистичне видання

Коректор — Ірина Голодюк
Верстальник — Борислав Голодюк
Автор обкладинки — Андрій Єрмоленко

Підп. до друку 06.08.2015

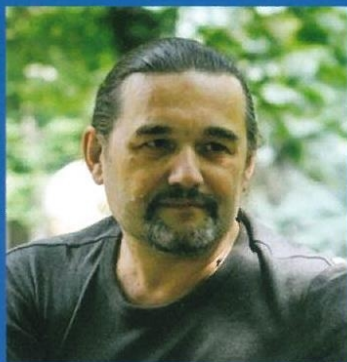
Формат 84x90/32. Друк офсетний.
Гарнітура PT Serif
Ум. друк. арк. 3,2
Наклад — 1000 прим.
Зам № 0059

ТОВ «Дискурсус»
Івано-Франківська область, Косівський район,
село Брустури, присілок Грунь, буд. 43.
www.discursus.com.ua | ladiscursus@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4523 від 14 квітня 2013 року

Віддруковано з готових діапозитивів
в друкарні ТОВ «Друкарня «Рута»
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1
тел. 0 38 494 22 50, drukruta@ukr.net
Замовлення № 469.

Юрій Шевчук,
лектор української мови в
Колумбійському університеті,
Нью-Йорк, США

Нічого так влучно й лаконічно не визначає сучасний стан українського суспільства сьогодні, як вираз «мовна шизофренія». Під мовною шизофренією, або лінгвошизофренією, маю на увазі послідовне змішування двох мов, української і російської, в одному місці і в один час.

Найактивніше це явище насаджується в Україні через телебачення й радіо, Міжнародну мережу, а також у фільмах.

Лінгвошизофренія — це оригінально український феномен, відсутній в інших країнах Заходу як мовна політика і культурний стандарт. На відміну від двомовності, або білінгвізму, вона маловідома і, за малими винятками, не описана в західній соціолінгвістиці.

Тим часом лінгвошизофренія настільки всепроникна в постсоветській Україні, що поза нею годі зрозуміти її політику, культуру, ідентичність, публічний дискурс та історичні перспективи.

ISBN 978-617-7236-45-9

9 786177 236459 >